NOVADI ZAĻO

Sargāt dabu un uzņemt ceļotājus – iespējams!

Šī gada rudenī Ķemeru Nacionālais parks, kas aptver teritoriju vairāk nekā 38 tūkstošu hektāru platībā (un tas – neskaitot arī gabaliņu jūras), kārtējo reizi ieguva apliecinājumu, ka ir Eiropas ilgtspējīga tūrisma hartas pilnvērtīgs dalībnieks. Par to, ko sevī iekļauj vārdu salikums "ilgtspējīgs tūrisms", par grūtībām un nedaudz – arī ideāliem, saruna ar Ķemeru Nacionālā parka (ĶNP) Dabas centra vadītāju Agnesi Balandiņu.

– Šobrīd hartas dalībnieku tīkls aptver aizsargājamās teritorijas 15 valstīs un kopumā tajā ir 94 partneri. ĶNP pirmo reizi sertifikātu ieguva 2012. gadā, un nu to atkal izdevies atjaunot.

– Hartas kopīgais mērķis ir tūrismu attīstīt tādā veidā, lai tas nekaitētu parka dabas vērtībām. Tas ir par to, kā labāk organizēt cilvēku plūsmu.

Būtībā šis ilgtspējīgums ir pārdomāta attīstība, kas tūrisma kontekstā nozīmē to, ka pašā centrā tiek izvirzīta aizsargājamā teritorija un tās vērtības, kas ir tas magnēts, kādēļ cilvēki tur vispār dodas. Proti, no vienas puses, mēģinām maksimāli izmantot šī "magnēta potenciālu", bet, no otras, – izdarām tā, lai tas nekādi nepasliktinātu dabas vērtību situāciju.

– Kas tam nepieciešams?

– Pirmkārt, tā ir pielāgota infrastruktūra, kas veidota tur, kur cilvēku kustība jau notiek. Labs un uzskatāms piemērs šai ziņā ir noejas uz jūru kāpās tā sauktajā Gausajā jūdzē, tāpat Sēru dīķu taka jeb laipa Raganu purvā, kas tāpat ir izbūvēta tur, kur cilvēki jau mēdza iet, lai šos dīķus apskatītu, – bija pat iestaigājuši milzīgu vagu. Šajā gadījumā gan jāatzīst, ka nedaudz veidojas arī pretruna, proti, tiklīdz tiek izbūvēta taka, cilvēki taču patiesībā uz šo vietu brauc vēl vairāk... Bet tāpat – izbūvējot laipu, antropogēno slodzi ir iespējams mazināt un mēs cilvēku plūsmu novirzām tur, kur to vēlamies, jo sēru dīķu teritorija šajā purvā ir vēl plašāka.

Otrkārt, tā ir dažādu pasākumu, aktivitāšu plānošana. Proti, tos veidojot tādā veidā un laikā, lai neskādētu tām dabas vērtībām, par kurām cilvēkiem paši stāstām. Nu, piemēram, ik gadu rīkojām "Sikspārņu nakti" un šajā pasākumā staigājam pa celiņiem, ne vienkārši pa mežu, netaisām vaļā sikspārņu būrīšus, bet kopā ar ekspertiem skatāmies debesīs un tamlīdzīgi. Darbojamies pēc iespējas saudzīgāk un izgļītojam sabiedrību. Līdzīgi ir arī ar dažādiem tūrisma pasākumiem, ko organizē kāds cits. Piemēram, pārgājieniem, kas tiek rīkoti parka teritorijā, un gadās, ka arī ārpus iekārtotajām dabas takām. Te tāpat būtiski, lai tie notiktu piemērotā vietā un laikā. Piemēram, jārēķinās ar sezonāliem liegumiem, līdzīgi kā tīreļa karjeros, kur laikā, kad noris dzērvju migrācija, nevar notikt saullēkta un saulrieta SUP braucieni. Citviet – līdzīga kārtība, atkarībā no tā, kāds putns, dzīvnieks tur uzturas. Tas tad arī ir ilgtspējīga tūrisma pamatā – viss, kas tiek organizēts, tiek plānots rūpīgāk, nekā tas varbūt būtu bijis citviet. Un mūsu pašu rīkoto pasākumu gadījumā tas galvenais vēl ir arī sabiedrības izglītošana. Būtībā – kompromisu māksla.

– ĶNP strādā ar visiem, kas tiešā vai netiešā veidā saskaras ar tūrismu parka teritorijā. Viena no tradīcijām, kā iesaistāt interesentus, ir tūrisma forums.

– Reizi gadā tā ir tikšanās klātienē, bet pārējā laikā – regulāra saziņa, kur informējam par jaunumiem ĶNP. Citi dalībnieki savukārt pastāsta par saviem jaunumiem. Šogad forumu plānojam 7. februārī, un par godu atjaunotai hartai, programma, iespējams, būs nedaudz plašāka, nekā ierasts. Šis forums gan, jāpiebilst, ir pilnībā neformāls pasākums. Ir, protams, diskutēts, vai to nevajadzētu kā mainīt, tomēr allaž esam nonākuši pie secinājuma, ka nevajag. Vērtība tomēr tajā, ka ir šī iespēja sarunāties, apmainīties ar informāciju, ka forums vienmēr ir atvērts visiem, nevis, piemēram, tikai biedriem, kā tas varbūt būtu, ja tiktu veidota biedrība. Tāpat mums regulāri ir tā sauktās "Zaļās pēcpusdienas", kur arī iedzīvotājiem stāstām par parka jaunumiem un ļaujam uzdot dažādus jautājumus, rosinām diskusiju.

Princips, kas ietver arī sadarbošanos, kalpo kā tāds lietussargs visam, ko darām. Bet pašos pamatos tie ir pētījumi, dabas aizsardzības darbs, jo nekādi nav iespējams būt ilgtspējīgam, ja nav zināšanu par to, kur šīs dabas vērtības ir, kur tās ir jūtīgākās un kas tieši tās apdraud, tāpat kā, kuras ir mazāk jūtīgas teritorijas un kur varam palaist alternatīvas tūrisma maršrutiem. Ja šo zināšanu nav, tad tas nav nekas ilgtspējīgs! Pamatā ir šis pētnieku, ekspertu, arī inspektoru darbs, un uz tā arī būvējam visu pārējo, tostarp tūrisma infrastruktūru un sadarbību ar vietējiem iedzīvotājiem.

– Vai vietējiem iedzīvotājiem ir izpratne par vērtībām, kuras sargājam?

– Iespējams, ka būtu vajadzīgs atkārtot mājsaimniecību aptauju, ko veicām, šķiet, vēl 2016. gadā. Bet, atsaucoties uz tā brīža secinājumiem jeb rezultātiem, izkristalizējās, ka lielākajai daļai iedzīvotāju nav nekādu problēmu ar dabas aizsardzību. Drīzāk ir jautājumi, piemēram, par nesakārtotiem ceļiem un tamlīdzīgi attāli saistītām lietām. Savukārt tas, kas varbūt kādu tomēr neapmierina, nereti izskan kā jautājums jau pieminētajās iedzīvotāju sapulcēs. Taču jāņem gan vērā, ka sapulces apmeklē labi ja 5% no kopējā iedzīvotāju skaita ĶNP teritorijā. Tādēļ sapulces neļauj ko spriest par kopīgām tendencēm vai to, ka "visi domā tāpat".

Ir situācijas, kad ir kādas konkrētas nesaskaņas, piemēram, nav bijis iespējams būvēt tur, kur iecerēts, kaut, ļoti iespējams, tas bija zināms jau iepriekš, pirms iegādāts konkrētais īpašums. Tikai neviens nav līdz galam par to iepriekš painteresējies... Tie gadījumi jau mēdz būt visādi, un, jāatzīst, ka ne viss ir viennozīmīgi arī no valsts puses. Tā tas ir, piemēram, par kompensācijām īpašniekiem gadījumos, kad tiek noteikti mikroliegumi, dabas teritorijas, kas visai sabiedrībai nozīmīgas. Vai tās vienmēr godīgas, īpaši gadījumos, kad cilvēkam būtu iespēja iegūt arī kādu ekonomisku labumu no sava īpašuma? Tas joprojām ir diskutējams jautājums.

Tajā pašā laikā, idejiski un personīgi par nākotni domājot, gribētos, lai, kā lai to labāk pasaka, – pārtrauktos tas patēriņa kults, kad ikviens vēlas no visa kā izspiest vislielāko labumu. Alkatība ir tā problēma! Domāju, būtu jāspēj saimniekot mazliet mierīgākos tempos un ar cieņu pret apkārtējo.

– Vai, saimniekojot pārdomāti, ĶNP teritorijā iespējams arī ko attīstīt? Savulaik te pat esot noticis autorallijs.

– Jā, turklāt dabas vērtībām kaitējums šajā gadījumā netika nodarīts, jo sacensības un cilvēku koncentrācija faktiski bija apdzīvotā vietā – Ķemeros, un rallijs notika vēlā rudenī, kad jautājums par kādu veģetāciju vai putnu ligzdošana īsti nav aktuāls. Tātad atkal – būtiski, ka pasākums notika īstajā laikā un vietā! Un, lai tas tā notiktu, tam vispirms ir nepieciešama saruna.

Tas, protams, neizslēdz, ka kādā brīdī un kādai aktivitātei ĶNP teritorijā būs nepieciešama arī oficiāla saskaņošana, ko, cita starpā, nosaka arī likums. Bet sākumā tomēr ir tieša komunikācija, lai nerastos pārpratumi. Mums ir būtiski, lai šī izpratne veidotos un būtu. Un pieredze liecina, ka lielākā daļa uzņēmēju tiešām arī saprot, ja viņiem to izstāsta. Katram aizliegumam vai ierobežojumam galu galā ir kāds konkrēts pamats.

– Kovida pandēmijas laikā cilvēki dabas parkus teju vai "gāza apkārt". Šobrīd, kā ļauj spriest aktuālā statistika, apmeklētāju vairs nav tik daudz. Vai šī pozitīvā kovidlaika blakne – iet dabā – ir saglabājusies?

– Tas, kas ir mūsu mājas darbs šajā gadījumā, – mums jāatrod veids, kā cilvēkiem, kas šurp brauc, pastāstīt par dabas vērtībām, kādas te ir.

Tas, kas vēl noteikti ir uzlabojies un ko īpaši uzteica arī komisija, pirms atkārtoti piešķīra ilgtspējīga tūrisma hartas sertifikātu, ir akcija "Ko atnesi, to aiznes". Tā tiešām strādā! Katrā gadījumā ĶNP teritorijā esam pārliecinājušies, ka vietās, kur noņemtas mazās atkritumu urnas un uzlikta "Āpša zīme", atkritumu vairs nav gandrīz nemaz. Protams, ir arī izņēmumi, bet kopumā šis princips strādā.

Cita lieta, kas nav atrisinājusies, ir atkritumi mežos. Šī problēma brīžiem kļūst izteiktāka, lai arī pašvaldības piedāvā lielgabarīta atkritumu izvešanu bez maksas un tā tālāk. Tāpēc īsti nav skaidrs, kā to risināt.

Tas, kas tās vienmēr godīgas, īpaši gadījumos, kad cilvēkam būtu iespēja iegūt arī kādu ekonomisku labumu no sava īpašuma? Tas joprojām ir diskutējams jautājums.

Agnese Balandiņa stāsta par dabas vērtībām "Pļavas dienā" Lapmežciemā. Tas arī viens no pirmajiem Ķemeru Nacionālā parka mobilās dabas klases izbraukumiem 2022. gada vasarā

UZZIŅAI

Ķemeru Nacionālā parka nozīmīgākās dabas vērtības:

- neskarti augstie sūnu purvi, īpaši Lielais Ķemeru tīrelis,
- mitri un slapji meži (staignāji, purvainie meži),
- ligzdojošiem ūdensputniem bagāti seklie piekrastes ezeri – Kaņieris un Slokas ezers,
- ar sausu priežu mežu klātas kāpas jūras piekrastē un iekšzemē,
- pļavas – palieņu pļavas un mitras pļavas kaļķainās augsnēs,
- kaļķaini zāļu purvi,
- sērūdeņu minerālūdens veidošanās vietas un avoti,
- starptautiski nozīmīgas migrējošo putnu atpūtas vietas – Kaņiera ezers un Lielais Ķemeru tīrelis,
- retas un apdraudētas dzīvnieku sugas: vilks, lūsis, ūdrs, melnais stārķis, jūras ērglis, mazais ērglis, grieze, diķa naktssikspārnis, gludenā čūska un citas,
- 97 aizsargājamo augu sugas, tajā skaitā daudz orhideju, kā arī retas sūnu, ķērpju un sēņu sugas.

Taupīt un saudzēt

Nacionālo kvalitātes zīmi "Zaļais sertifikāts" savulaik izstrādāja asociācija "Lauku ceļotājs", un viens no sertifikāta mērķiem bija pēc iespējas apiet citu jau pieļautās kļūdas, proti, nepieļaut, ka tūristu pieplūdums vienlaikus noplicina dabas vērtības. Izrādās, šī nostādne ir aktuāla arī pēc vairāk nekā divām desmitgadēm, un pērn šo sertifikātu saņēma 31 uzņēmums, no kuriem 11 – pirmo reizi. To vidū arī Engures ezera dabas parka glempings "Bērzciema lagūna", kurā saimnieko Ieva un Mareks Neilandi. Ieva piekrita mums pastāstīt par savu pieredzi saimniekošanā.

– Esam atpūtas vieta nelielajā piejūras ciematā – Bērzciemā. Nodrošinām nakšņošanas un atpūtas iespēju pie dabas, jo atrodamies unikālā vietā starp jūru un ezeru, ko ieskauj skaisti priežu meži. Brīdī, kad pilnībā atguvām savu senču īpašumu, sākām domāt, kā mēs to varētu izmantot tā, lai nebūtu tikai zāli jāpļauj. Redzot Jūrtakas gājējus, kas plūda garām mūsu mājām, radās šī ideja par vienkāršu, bet glamurīgu atpūtas vietu ar nakšņošanas iespējām. Nodrošinām arī koplietošanas ēdiena gatavošanas vietas ar kempinga galdiem, griliem un tā piederumiem. Viesiem ir pieejams arī sanitārais mezgls, dzeramais ūdens, kā arī ir nodrošināta iespēja šķirot atkritumus.

– Varbūt ir noformulējušās arī kādas atziņas par "vidējo tūristu", kurš meklē atpūtas iespējas tieši dabā?

– Pagājusī vasara, par spīti mainīgajiem laikapstākļiem, bija ļoti ražīga. Mūsu acīm raugoties, mūsu viesi ir vidusmēra iedzīvotāji, galvenokārt gados jauni pāri, kājāmgājēji un velobraucēji. Ir arī pa kādai ģimenei, bet retāk, jo mazajai paaudzei grūti izprast, ka pludmale var būt atšķirīga no ierastās, jo tieši tāda tā ir pie mums Bērzciemā – te jūras krasts ir pļavu un niedrāju ieskauts. Mazos vairāk aizrauj gulēšana lielajās teltīs. Savukārt ārzemju tūristi ļoti novērtē zaļumu un dabas daudzveidību, kā arī klusumu un mieru.

– Par "Zaļo sertifikātu" – kā noris tā iegūšana?

– Mūs uzrunāja asociācijas "Lauku ceļotājs" pārstāvji, jo iepriekš bijām pieteikušies un saņēmām jau citu sertifikātu – "Gājējam draudzīgs". Tas ir sertifikāts, kas tiešām tiek piešķirts, īpaši padomājot par tiem ceļotājiem, kuri pārvietojas kājām, jo viņiem nereti ir vajadzīgi mazliet citādāki pakalpojumi nekā ierindas tūristam, kurš ceļo ar auto. Piemēram, ir nepieciešams bagāžas vai pašu gājēju transfērs jeb pārvešana, veļas mazgāšana, žāvēšana, noteikti pieprasīta ir pašapkalpošanās virtuve, ja netiek nodrošināta ēdināšana. Tāpat šī sertifikāta saņēmējiem jāpārzina pārgājienu maršruta apkārtne, jābūt pieejamai informācijai par sabiedrisko transportu, tiek nodrošināta naktsmītnes rezervācija arī uz vienu nakti, ir iespēja nomazgāties pēc gājiena un vēl dažādi citi pakalpojumi.

Mums ir pieredze, ka ceļotājs, kam ir svarīgi, ka uzņēmējs pārzina gājēju vajadzības un ir gājējiem draudzīgs, izvēlēsies tieši šo naktsmītni, nevis tās, kurām šādu sertifikātu nebūs.

– Kādas prasības jāizpilda?

– Vienkāršā valodā runājot, sertifikāta saņēmējs apliecina, ka šajā uzņēmumā viņš saimnieko un dzīvo zaļi un tā dzīvot aicina arī savus viesus. Piemēram, šķirot atkritumus. Tāpat viesi tiek mudināti taupīt ūdeni, ko var panākt, piemēram, uzstādot krānus, kas to dara automātiski, vienlaikus arī aicinot klientus lieki netecināt ūdeni, ja tas nav nepieciešams. Taupīti tiek arī citi resursi.

Tajā pašā laikā ir arī specifiskāki noteikumi. Jau pieminētā pieeja koplietošanas piknika vietai, koplietošanas virtuve, tiek izmantoti atkārtojami uzpildāmi trauki, piemēram, *WC* ziepju uzpildei. Tāpat apņemamies veikt telpu uzkopšanu ar dabai draudzīgākiem tīrīšanas līdzekļiem.

Arī savā ikdienas dzīvē domājam par to, kādas pēdas atstājam aiz sevis.

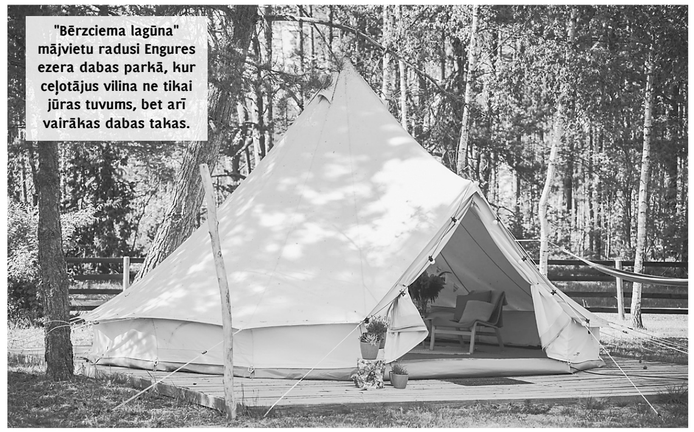

"Bērzciema lagūna" mājvietu radusi Engures ezera dabas parkā, kur ceļotājus vilina ne tikai jūras tuvums, bet arī vairākas dabas takas.

Iešana dabā sākas ģimenē

Dārta Belcāne teic, ka noteikti negribētu sevi saukt par pārgājienu eksperti vai izteiktu aktīvā dzīvesveida entuziasti. Kā pati smejas, tas ir tikai veids, kā dažādot reizēm tik sēdošo ikdienu. Taču viņa piekrīt padalīties ar savu pieredzi, kas gūta, gan pievarot 45 kilometrus dienā citu veidotos maršrutos, gan arī pašai rīkojot laivošanas braucienus vai aktivitātes dabā ģimenei.

"Visticamāk, viss aizsākās ar mammu, jo daudz gājām pastaigās dabā, kas arī veidoja interesi to turpināt," spriež Dārta. Tikai vēlāk atklājusi, ka tas varbūt nemaz nav bijis tik pašsaprotami, jo bija vienaudzi, kas arī uz skolu negāja kājām, kamēr pašai – pusstundu turp, vēl pusstundu atpakaļ – nācies mērot ikdienu. Staigāšana bija ierasta lieta. "Tāpat ar draudzeni Lauru bieži jau tad plānojām dažādus pārgājienus. Lielākoties, jāatzīst, nekur tālāk par sētu netikām, bet nu līdzi obligāti ņemamās maizītes vismaz sasmērējām!"

To ar uzviju abas kompensējušas jau pieaugušā vecumā, piesakoties organizētā pārgājienā gar jūras krastu Salacgrīvā nepilnu 50 kilometru garumā. Tā nepārprotami bijusi kļūda, jo, lai arī distanci godam pieveikušas, kopumā tas tādiem "svētdienas gājējiem" bija pārlieku pēkšņa izkāpšana no komforta zonas. "Nevienam, kas nav sagatavojies, neiesaku ko tādu izmēģināt! Finiša taisnē jau abas pārgājām tādā vieglā skrējienā, jo iešana šķita neiespējama. Vēl trakāk bija nākamajā dienā," tā par šo pieredzi, tagad jau smejoties, stāsta Dārta un piebilst – ja ne piemērotāki apavi vai cits specifisks pārgājiena ekipējums, tad tās pašas maizītes gan bija līdzi paņēmušās. Turklāt, neskatoties uz ieteikumu, ka tieši maizītes jeb "smagos ogļhidrātus" garākām distancēm nemaz neiesaka. Labākais proviants tām enerģijas batoniņi un augļi.

Tas, ko pašas no šīs pieredzes guvušas un var nodot arī tālāk, – noteikti nevajadzētu ignorēt tos ieteikumus, kurus sagatavojuši pārgājiena organizatori. Viņi tomēr lielākoties tiešām zina, ko dara!

Plinti gan pēc pirmā pārbaudījuma neviens krūmos nemeta, un pirmajam pārgājienam sekoja arī citi, lai arī vairs kilometrāžā ne tik iespaidīgi. Biežāk un mērķtiecīgāk doties tādās garākās pastaigās pamudināta arī ģimene. Visbiežāk Dārta noskatot jau kāda cita nostaigātus maršrutus, ko piedāvā dažādas mobilās lietotnes. Iemesls pavisam prozaisks – Dārta nav tik pārliecināta par savām spējām precīzi lasīt karti, un gadījies, ka, it kā taisnā līnijā ejot, piemēram, no Tukuma uz jūru (aptuveni 20 kilometri), jāpārvar diezgan izaicinoši brikšņi un slīkšņas. Tā vienam šādam pārgājienam reiz veltīta visa diena, un tas – tieši sarežģītā maršruta dēļ. Tad nu arī šajā ziņā labāk uzticoties zinātājiem.

"Vēl atklāju, ka populārā taku skriešanas seriāla "Stirnu buks" posma maršrutus var izstaigāt arī mierīgākos tempos. Te gan vispirms jāizpēta, vai pa ceļam nav kāds privātīpašums, objekts, kur ieeja par maksu, par ko sacensību organizatoriem bijusi iepriekšēja un individuāla vienošanās," piebilst Dārta.

No organizētajiem pārgājieniem pašai viens no saistošākajiem bijis *streelnieks.lv* organizētais gar Amatas upi. Kilometru ne tik daudz – ap 18, toties pats maršruts bijis pārsteidzoši dažāds – ar kāpieniem, vietām šļūkšanu un citiem pārbaudījumiem. Pievienotā vērtība – daudz papildu informācijas, un ne tikai, piemēram, par pašu pārgājienos iešanu, bet arī par to, kā izturēties dabā. Proti, neatstāt atkritumus, tostarp tualetes papīrus un visu ar to saistīto. Tā pēdējās problēmas risināšanai noder pavisam parasts atribūts – līdzpaņemta lāpstiņa "labumu" aprakšanai.

"Pārgājienos neeju tādēļ, lai tā padziļināti iepazītu jaunu dabas objektu. Tam pat īsti neatliek laika, ejot tempā, kas nepieciešams, lai pievarētu tos pašus 45 kilometrus. Taču ir bijusi arī tāda un, jāatzīst, interesanta pieredze, piemēram, izziņas pārgājiens Čužu purvā Kandavā un citi. Tie gan uzreiz ir citi tempi, citas distances. Tāpat, kad pati rīkoju un plānoju pārgājienus, kas piemēroti ģimenei, bērniem, tomēr padomāju arī par to, ko varēs šīs pastaigas laikā apskatīt. Tajā pašā laikā cenšos atrast ko interesantāku un mazāk zināmu, nevis tikai tās dabas takas, kas jau tā ļoti populāras un visiem zināmas," skaidro Dārta.

Ieteikumi no pašas personīgās pieredzes – pārgājieniem ģērbjoties, tiešām jāievēro tā saukto "kāpostiņa principu", lai, kad kļūst par karstu, var kādu no kārtām novilkt. Tāpat ļoti ieteicams paķert līdzi lieku zeķu pāri.

Vēl jāpiebilst, ka laika gaitā uzkrātās personīgās atziņas, tostarp, par to, kā aiz sevis atstāt pēc iespējas nemanāmākas pēdas, atpūšoties dabā, viņa cenšoties nodot tālāk savai ģimenei un pārgājiena biedriem.

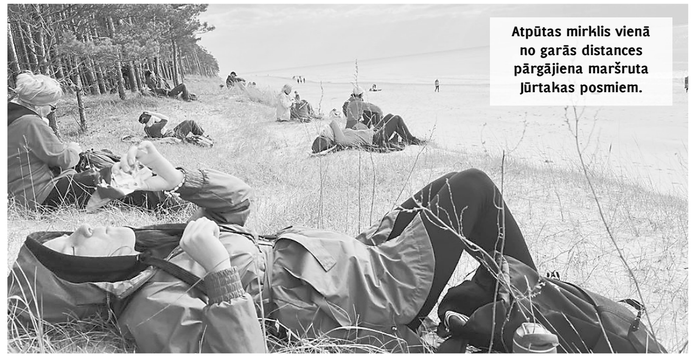

Atpūtas mirklis vienā no garās distances pārgājiena maršruta Jūrtakas posmiem.

Latvijas vides aizsardzības fonds

Materiāli tapuši ar Latvijas vides aizsardzības fonda atbalstu. Par publikāciju saturu atbild SIA "Kurzemes Vārds".